

Universiteit Utrecht

Leerkracht-leerling relatie, begrijpend leesprestaties en gender op de basisschool

Thesis Clinical Child Family and education studies

Universiteit Utrecht

2022-2023

Naam: Britt Wessels

Studentnummer: 6250998

Onder begeleiding van: Cathy van Tuijl

Tweede beoordelaar: Elma Blom

Datum: 07-06-2023

UU-ser: #23-1544

Abstract

Because low literacy has increased in recent years and this has implications for students' academic achievement, this thesis examined longitudinally whether the teacher-student relationship is a predictor of reading comprehension achievement of students in grades two and three. Gender was also included as a moderator. At thirteen elementary schools in the eastern part of the Netherlands, the Teacher-Student Relationship Scale (STRS) was administered by teachers to measure the teacher-student relationship which consisted of proximity and conflict. CITO reading comprehension proficiency scores were used to measure reading comprehension performance in students. Proximity in the teacher-student relationship was not found to be a predictor of reading comprehension. Conflict, on the other hand, was found to be a moderate significant predictor of reading comprehension in grades two and grade three in the simultaneously relationship. However, in the longitudinal correlation after adjustment for reading comprehension in grade two, conflict was no longer found to be a significant predictor for reading comprehension. Nevertheless, previous reading comprehension performance was found to be a strong predictor of later reading comprehension performance. Furthermore, gender was not found to be a significant moderator. Because reading comprehension performance from previous years is very influential for future reading performance, it is important to focus on good reading instruction early so that later academic success can be positively influenced, and low literacy can be minimized.

Keywords: Reading comprehension, teacher-child relationship, gender, elementary school

Samenvatting

Doordat de laaggeletterdheid is toegenomen in de afgelopen jaren en dit consequenties heeft voor de academische prestaties van leerlingen, wordt in deze thesis longitudinaal gekeken of de leerkracht-leerling relatie een voorspeller is voor begrijpend lezen prestaties van leerlingen in groep vier en vijf. Daarnaast werd gender als moderator meegenomen. Op dertien basisscholen in het oosten van Nederland is The Teacher-Student Relationship Scale (STRS) afgenomen bij leerkrachten om de leerkracht-leerling relatie te meten die bestond uit nabijheid en conflict. De CITO begrijpend lezen vaardigheidsscores zijn gebruikt om de prestaties van begrijpend lezen te meten bij leerlingen. Nabijheid in de leerkracht-leerling relatie bleek geen voorspeller te zijn voor begrijpend lezen. Conflict daarentegen bleek in een gelijktijdig verband een matig significante voorspeller te zijn voor begrijpend lezen in groep vier en vijf. Bij het longitudinale verband na correctie van begrijpend lezen in groep vier

bleek conflict echter geen significante voorspeller meer te zijn voor begrijpend lezen. Niettemin bleek eerdere begrijpend leesprestaties een sterke voorspeller te zijn voor latere begrijpend leesprestaties. Verder bleek gender geen significante moderator te zijn. Omdat begrijpend leesprestaties uit voorgaande jaren zijn erg bepalend voor toekomstige leesprestaties is het belangrijk dat er vroeg wordt ingezet op goed leesonderwijs zodat later academisch succes positief beïnvloed kan worden en laaggeletterdheid geminimaliseerd kan worden.

Kernwoorden: Begrijpend lezen, leerkracht-leerling relatie, gender, basisschool

Het percentage laaggeletterden met 2,6% gestegen de laatste 17 jaar (Bruinsma et al., 2013). Consequenties voor laaggeletterde leerlingen kunnen zijn problemen op het gebied van academisch succes en participeren in de samenleving (Chen et al., 2020; Psyridou et al., 2021). Daarnaast heeft de leerkracht-leerling relatie een matig effect op de leesprestaties van kinderen (Pianta & Stuhlman, 2004). De vraag is of de leerkracht-leerling relatie voorspellend kan zijn voor de begrijpend lezen prestaties van kinderen in groep vier en vijf. De persoonsontwikkeling en cognitieve ontwikkeling worden steeds belangrijker en de relaties met leeftijdsgenoten nemen toe, waardoor de relatie met de leerkracht meer op de achtergrond kan komen te staan (Baker, 2006). De vraag is vanaf welke leeftijd dit fenomeen gaat spelen en of dit al in groep vier en vijf van toepassing is. Het is de moeite waard om dit te onderzoeken bij jonge kinderen en of er preventief gehandeld kan worden.

Bij het concept lezen is begrijpend lezen erg belangrijk (Gillam & Johnston, 1992). Daarbij is begrijpend lezen belangrijk voor later schoolsucces (Lervåg et al., 2017). Begrijpend lezen is een vaardigheid om een tekst te begrijpen en te integreren met de achtergrondkennis die een leerling al heeft (Lervåg et al., 2017; Smith et al., 2021). Luistervaardigheid en decodeervaardigheid spelen een belangrijke rol bij begrijpend lezen (Lervåg et al., 2017). Volgens Foorman en anderen (2018) spelen in groep 4 en 5 luistervaardigheid, zinsbouw en woordenschat ook een rol bij begrijpend lezen. Begrijpend lezen kan zich pas ontwikkelen nadat er een aantal basisdecoderingsvaardigheden zijn verworven (Psyridou et al., 2021). Het is ook belangrijk om begrijpend lezen te onderzoeken in groep vier en vijf omdat de leesontwikkeling nog kan veranderen in deze jaren. Daarnaast kunnen leesproblemen pas later naar voren komen (Psyridou et al., 2021).

Verskillende onderzoeken laten zien dat de leerkracht-leerling relatie bij jonge kinderen een voorspeller is van academische prestaties (Hajoysky et al., 2017; Ly et al., 2012; McCormick & O'Connor, 2015). Daarom wordt er in deze thesis gekeken of de leerkracht-leerling relatie de begrijpend leesprestaties van kinderen in groep vier en vijf kan voorspellen en of gender hier een rol in speelt.

Hechting kan een belangrijke rol spelen bij de leerkracht-leerling relatie door de veilige basis die een leraar kan bieden (Verschueren & Koomen, 2012). Vooral bij jonge of kwetsbare kinderen kan de leraar als hechtingsfiguur cruciaal zijn voor hun groei (Ainsworth 1989; Verschueren & Koomen, 2012). De leerkracht-leerling relatie geeft de relationele band tussen de leerkracht en leerling weer, die onderverdeeld kan worden in nabijheid en conflict (Choi & Dobbs-Oates, 2015). Hoge mate van nabijheid en lage mate van conflicten kunnen vertrouwen geven en een veilige basis bieden voor leerlingen (McCormick & O'Connor,

2015). Nabijheid karakteriseert de mate van positieve interacties, open communicatie en warmte tussen de leerkracht en de leerling. Conflict daarentegen geeft de mate aan van negatieve interacties en negatieve beïnvloeding tussen de leerkracht en leerling (Choi & Dobbs-Oates, 2015). Wanneer er sprake is van een hoge mate van nabijheid en weinig conflicten in de leerkracht-leerling relatie is dit een sterke voorspeller voor betere leerprestaties (Baker, 2006). Een hogere mate van conflicten voorspelt lagere leesprestaties (McCormick & O'Connor, 2015). Echter lijkt een hoge mate van conflicten een grotere invloed te hebben op leesprestaties dan een hoge mate van nabijheid (Baker, 2006; McCormick & O'Connor, 2015).

De gehechtheidstheorie suggereert dat stabiele relaties met kinderen zorgen voor continuïteit in de sociale relaties van kinderen door de tijd heen (Bowlby, 1982). Sabol en. Een positief emotioneel klimaat in de klas zorgt voor een goede leerkracht-leerling relatie die daarnaast minder snel verslechterd naarmate leerlingen ouder worden (O'Connor, 2010). Echter wisselen kinderen in de meeste gevallen elk jaar van leerkracht waardoor kinderen kunnen leren dat de relatie meer functioneel is voor schooltaken en minder emotioneel van aard is (Baker, 2006). Daarnaast beschrijven Sabol en Pianta (2012) dat de leerkracht-leerling relatie vooral belangrijk is in de vroege basisschool leeftijd. Toch lijkt in een ander onderzoek de leerkracht-leerling relatie op een oudere leeftijd ook nog van belang te zijn maar er ontstaan steeds meer verschillen in nabijheid en conflict in de relatie tussen de leerkracht en leerling (Hajvsoky et al., 2017). Over de mate waarin de leerkracht-leerling relatie in groep vier en vijf nog een voorspeller is kan dit onderzoek meer duidelijkheid over geven.

Verschillende kenmerken kunnen de relatie tussen de leerkracht en leerling beïnvloeden zoals, hechting met moeder, etniciteit, sociaaleconomische status, gedragsproblemen en gender (Jerome et al., 2009). Gender wordt daarom ook meegenomen in deze thesis. Naar de invloed van gender op het verband tussen leerkracht-leerling relatie en leesprestaties is relatief weinig onderzoek gedaan (McCormick & O'Connor, 2015). Een positieve leerkracht-leerling relatie kan voor meisjes versterkend kan werken op goede academische prestaties (Roorda et al., 2011) waaronder leesvaardigheid (Ly et al., 2012). Jongens hebben een hoger risico op leer- en gedragsproblemen op school (Ly et al., 2012). Hierdoor hebben jongens meer belang bij een positieve leraar-leerling relatie dan meisjes (Roorda et al., 2011). Volgens Ly en anderen (2012) voorspelt een warme positieve relatie tussen de leerkracht en de leerling de leesprestaties van jongens positief maar van meisjes niet.

Het doel van deze studie is om het verband te testen tussen de leerkracht-leerling relatie en begripd leesprestaties bij kinderen in groep vier tot en met zes op de basisschool. Kennis over deze relatie kan aanleiding zijn om na te gaan of en hoe, leesprestaties verbeterd kunnen worden door de leerkracht-leerling relatie te versterken. Daarnaast is het doel om te beoordelen of het verband tussen de leerkracht-leerling relatie en de leesprestaties verschillen tussen jongens en meisjes en waar deze verschillen dan liggen. De onderzoeksvraag is: in hoeverre speelt de leerkracht-leerling relatie een rol bij de leesprestaties van leerlingen in groep vier tot en met zes van de basisschool? En wordt deze relatie gemodereerd door gender? Om deze vragen te concretiseren zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- In hoeverre voorspellen nabijheid en conflict in de leerkracht-leerling relatie gelijktijdig begripd lezen bij kinderen in groep vier en vijf?
- In hoeverre voorspellen nabijheid en conflict in groep 4 begripd lezen in groep 5, na controle voor begripd lezen in groep 4?
- En in hoeverre wordt de relatie tussen nabijheid en begripd lezen in groep 4 gemodereerd door gender van de leerling?
- En in hoeverre wordt de relatie tussen conflict en begripd lezen in groep 4 gemodereerd door gender van de leerling?

Op basis van eerdere literatuur wordt verwacht dat nabijheid matig, significant, positief samenhangt met leesprestaties van leerlingen. Echter wordt verwacht dat conflict sterk negatief en significant samenhangt met leesprestaties van leerlingen (McCormick & O'Connor, 2015). Gelijktijdige relaties (nabijheid groep 4- leesprestaties gr 4) hangen sterker samen dan longitudinale relaties (Ly et al., 2012). Omdat er relatief weinig onderzoek is gedaan naar de relatie tussen leerkracht-leerling relatie en leesprestaties bij deze leeftijdsgroepen zijn er geen expliciete hypothesen opgesteld met gender als moderator.

Methode

Het onderzoek is kwantitatief en daarnaast longitudinaal van aard.

Participanten

Bij het onderzoek waren dertien basisscholen betrokken in het oosten van het land. Deze basisscholen bevonden zich in dorpsgemeenschappen met voornamelijk “witte scholen”. Maar daarnaast ook in de stadskern met grotere, gemengde scholen. In groep vier waren er 273 leerlingen en 351 leraren die participeerden aan het onderzoek (tabel 1). In groep vijf waren dit 328 leerlingen en 320 leraren (tabel 1).

Procedure

Bij het werven van participanten zijn scholen geselecteerd die niet deelnamen aan een ander intensief onderzoek. Schoolbesturen hebben hun medewerking verklaard. Over de tijdsbesteding zijn de scholen geïnformeerd. Deze scholen hebben vervolgens ouders geïnformeerd middels een informatiebrief. Kinderen van ouders die toestemming gaven zijn geïnccludeerd in de steekproef. De non-response van ouders was circa 5%. De door leraren ingevulde vragenlijsten werden verstrekt door testassistenten voor de herfstvakantie. De vragenlijsten die de leraren hadden ingevuld werden opgehaald tussen eind oktober en de kerstvakantie zodat de leraren minimaal twee maanden bekend en vertrouwd waren met de leerlingen. De Cito-toetsen werden afgenomen via reguliere praktijk van de scholen en de resultaten werden doorgegeven aan de onderzoeker. Verder is het onderzoek ethisch goedgekeurd door de FETC (Facultaire Ethische ToetsingsCommissie).

Meetinstrumenten

In dit onderzoek zijn twee verschillende concepten gemeten namelijk, leerkracht-leerling relatie en leesprestaties.

Leerkracht-leerling relatie. De leerkracht-leerling relatie is gemeten door middel van The Teacher-Student Relationship Scale (STRS) (Koomen et al., 2012). Deze schaal heeft twee schalen namelijk, conflict en nabijheid. Deze betrouwbare, inmiddels vertaalde en goed gevalideerde vragenlijst bestaat in de verkorte versie uit 10 items op een vijfpunt likert-schaal die liep van 1 = zeker niet van toepassing tot 5 = zeker van toepassing. Een voorbeeld op de STRS van de schaal nabijheid is “als het kind verdrietig is, zoekt hij/zij troost bij mij?” een voorbeeld van de schaal conflict is “dit kind heeft het gevoel dat ik hem/haar oneerlijk behandel”. De betrouwbaarheid van nabijheid verschilt tussen .9=81 en .91. Voor conflict ligt de betrouwbaarheid tussen .82 en .93 (Koomen et al., 2012).

CITO Begrijpend lezen. Begrijpend leesprestaties zijn gemeten aan de hand van Cito begrijpend lezen toetsen, die periodiek in basisscholen worden afgenomen en waarbij vaardigheidsscores zijn gebruikt. De betrouwbaarheid is met de begrijpend lezen CITO toetsen gemeten met de MAcc toets. De CITO Begrijpend lezen in groep vier is onderverdeeld in vier onderdelen waarbij een betrouwbaarheid van .86 tot en met .90 is gemeten. In groep vijf is de CITO begrijpend lezen onderverdeeld in drie onderdelen wat een betrouwbaarheid van .88 tot en met .90 heeft gemeten (Hollenberg & Veerbeek, 2014).

Analyseplan

Getoetst gaat worden in hoeverre de leerkracht-leerling relatie de leesprestaties van leerlingen in groep vier en vijf voorspelt. Daarnaast wordt er gekeken of dit gemodereerd wordt door gender. Tijdens het toetsen zal er gebruik worden gemaakt van *IMB SPSS Statistics 22*. Het

onderzoek betreft een verklarende onderzoeksvraag waarbij de onafhankelijke variabelen nabijheid en conflict een interval meetniveau hebben. Nagegaan wordt of de afhankelijke variabele ‘leesprestaties’ heeft een ratio meetniveau. Deze relatie wordt gemodereerd door ‘gender’ dat een nominaal meetniveau heeft met twee categorieën, namelijk meisje en jongen. De analysetechniek die wordt gebruikt in dit onderzoek is een hiërarchische multiële regressie. Voorafgaand wordt gecontroleerd op fouten in bestand, missing value analyse en worden schalen samengesteld met behulp van de mean functie in SPSS. Bij longitudinale vragen wordt gecontroleerd voor eerdere leesprestaties. Er zal getoetst worden of er een hoofdeffect voor ‘nabijheid resp. conflict’ is. Daarnaast wordt er gekeken of er een interactie-effect is voor gender*conflict resp. nabijheid op leesprestaties in het PROCESS model van Hayes als moderator analyse. De variabelen worden significant ondervonden bij $p < .05$. Hierbij worden vooraf een aantal belangrijke assumpties voor regressieanalyses getest:

- Aselect toetsen
- Interval of ratio meetniveau
- Geen uitschieters
- Gelijke spreiding van de onafhankelijke variabelen
- Normaalverdeling
- Controle van multicollineariteit

Resultaten

Allereerst is de data gecontroleerd op codeerfouten en missing values. De missing bij begrijpend lezen in groep 4 vallen hoog uit omdat niet alle scholen de CITO begrijpend lezen afnemen in groep 4. Deze worden daardoor niet beschouwd als selectieve missing. Daarnaast

Tabel 1

Descriptive statistics

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Missings %</i>
Begrijpend lezen groep 4	273	12.51	13.05	25%
Begrijpend lezen groep 5	328	24.74	13.59	9,9%
Nabijheid groep 4	351	3.87	.43	3,6%
Nabijheid groep 5	320	3.86	.55	12,1%
Conflict groep 4	351	1.63	.62	3,6%
Conflict groep 5	320	1.41	.68	12,1%

Verder is er gekeken of er aan de assumpties werd voldaan passend bij de hiërarchische multiële regressie en moderatie. Bij het controleren van de data is er geen uitschieter

gevonden in de X- en Y-ruimte. Bij het checken van uitschieters werden soms hoge waarden gevonden bij de Mahalanobis Distance van maximaal 3,0 SD maar er konden geen daadwerkelijke uitschieters worden gevonden.

Door middel van een histogram en pp plot is er gecontroleerd of er voldaan was aan de assumptie van normaliteit. Hieruit bleek dat de scores van begrijpend lezen in groep vier en vijf normaal verdeeld zijn omdat de punten van de pp plot rond te lijn vielen en er een normaal verdeelde curve te zien was in het histogram. Verder was er ook een hoge kurtose te zien bij alle variabelen wat de kans op grote uitschieters verkleint.

De homoscedasticiteit en lineariteit van de afhankelijke variabelen ‘begrijpend lezen’ voor groep vier en vijf zijn visueel geïnspecteerd aan de hand van een staven- en spreidingsdiagram. Aan deze assumpties leek ook voldaan te zijn omdat de spreiding een puntenwolk vormde en hier een rechte lijn door getrokken kon worden.

Ook aan de assumptie van multicollineariteit lijkt voldaan te zijn. Hiervoor is gekeken naar VIF en tolerance gekeken van de hoofdeffecten en het interactie-effect. Dit is getoetst door naar de VIF en tolerance te kijken. De VIF was bij alle variabelen groter dan 1 in alle modellen. Daarnaast was de tolerance bij alle variabelen in beide modellen groter dan .2 waardoor hier ook geen problemen werden gevonden.

Onderzoeksvraag 1

In hoeverre voorspellen nabijheid en conflict in de leerkracht-leerling relatie gelijktijdig begrijpend lezen voorspellen bij kinderen in groep vier en vijf. Conflict een negatieve significante matige voorspellende waarde voor begrijpend lezen in groep 4 ($F(2)=2,770$, $p < .035$, $R^2=.02$; beta conflict= -0.14). De variabelen worden significant ondervonden bij $p < .05$. Er is geen significante relatie gevonden tussen nabijheid en begrijpend lezen in groep vier ($p=.880$). Er is dus geen sprake van een hoofdeffect van de nabijheid op begrijpend lezen.

Ook in groep 5 heeft conflict een negatieve, significante, matige voorspellende waarde voor begrijpend lezen ($F(2)=4.069$, $p < .026$, $R^2= 0.02$; beta conflict= -0.41). Wederom is er geen significante relatie gevonden tussen nabijheid en begrijpend lezen in groep 5 ($p=.490$).

Tabel 2

Resultaten van de Multiple Regressieanalyse van conflict en nabijheid meetmoment 1 (leerkracht-leerling relatie) als voorspellers van begrijpend lezen groep 4 (N= 264)

Voorspellers	R^2	ΔR^2	$B(SE)$	β	Sig.
Model 1	.02	.01			
Conflict groep 4			-3.01(1.41)	-0.14	.035
Nabijheid groep 4			0.33(2.24)	0.10	.880

Noot. Sig. = $p < .05$.

Tabel 3

Resultaten van de Multiple Regressieanalyse van conflict en nabijheid meetmoment 2 (leerkracht-leerling relatie) als voorspellers van begrijpend lezen groep 5 (N= 302)

Voorspellers	R^2	ΔR^2	$B(SE)$	β	Sig.
Model 1	.02	.02			
Conflict groep 5			-2.90(1.30)	-0.41	.026
Nabijheid groep 5			1.309(1.58)	0.04	.490

Noot. Sig. = $p < .05$.

Onderzoeksvraag 2

In hoeverre voorspellen nabijheid en conflict in groep 4 begrijpend lezen in groep 5, na controle voor begrijpend lezen in groep 4? Model 1 laat zien dat begrijpend lezen in groep 4 een positieve, sterke voorspellende waarde voor begrijpend lezen in groep 5 heeft ($F(1)=146,339$, $p < .001$, $R^2=.37$; beta begrijpend lezen groep 4= 0.61). Er is sprake van een sterk autoregressie effect van eerdere leesprestaties. Er is een niet significante bijdrage van conflict en nabijheid na correctie van begrijpend lezen in groep 4 voor begrijpend lezen in groep 5.

Tabel 4

Resultaten van de Hiërarchische Multiple Regressieanalyse begrijpend lezen groep 4, conflict en nabijheid (leerkracht-leerling relatie) als voorspellers van begrijpend lezen groep 5 (N= 263)

Voorspellers	R^2	ΔR^2	$B(SE)$	β	Sig.
Model 1	.37	.37			
Begrijpend lezen groep 4			0.63(.05)	0.61	<.001
Model 2	.38	.38			
Conflict groep 4			-2.28(1.24)	-0.10	.067
Nabijheid groep 4			0.08(1.96)	0.03	.621

Noot. Sig. = $p < .05$.

Onderzoeksvraag 3

In hoeverre wordt de relatie tussen nabijheid en begrijpend lezen in groep 4 gemodereerd door gender van de leerling? De vraag is of het verband tussen nabijheid in groep 4 begrijpend lezen in groep 4 verschilt naar geslacht van de leerling. Gender heeft als moderator geen voorspellende waarde voor begrijpend lezen in groep 4 ($F(3)=2,223$, $p < .909$), $R^2=.03$). De moderatie is bij nabijheid ($p=.909$) niet significant.

Tabel 5

Resultaten van het PROCESS model van Hayes met interactieterm van nabijheid en gender als voorspellers van begrijpend lezen groep 4 (N= 263)

Voorspellers	R	R ²	B(SE)	β	Sig.
Model 1	.16	.03			
Nabijheid groep 4			1.10(2.13)		.605
Gender			3.89(1.64)		.019
Interactieterm			-.48(4.25)		.909

Noot. Sig. = $p < .05$.

Onderzoeksvraag 4

En in hoeverre wordt de relatie tussen conflict en begrijpend lezen in groep 4 gemodereerd door gender van de leerling? De vraag is of het verband tussen conflict in groep 4 en begrijpend lezen in groep 4 verschilt naar geslacht van de leerling. Ook bij conflict heeft gender geen voorspellende waarde voor begrijpend lezen in groep 4 ($F(3)=2,223$, $p < .960$), $R^2=.04$). De moderatie is bij conflict ($p=.061$) niet significant.

Tabel 6

Resultaten van het PROCESS model van Hayes met interactieterm van conflict en gender als voorspellers van begrijpend lezen groep 4 (N= 263)

Voorspellers	R	R ²	B(SE)	β	Sig.
Model 1	.20	.04			
Conflict groep 4			-2.60(1.38)		.061
Gender			3.57(1.62)		.029
Interactieterm			.14(2.73)		.960

Noot. Sig. = $p < .05$.

Discussie

De afgelopen zeventien jaar zijn er dalende leesprestaties te zien in Nederland (Bruinsma et al., 2013). Daarom is er in deze thesis gekeken of de leerkracht-leerling relatie voorspellend is voor de leesprestaties van kinderen in groep vier en vijf. Daarnaast is er gekeken of gender dit verband modereert.

Allereerst is er gekeken in hoeverre conflict en nabijheid (leerkracht-leerling relatie) gelijktijdig leesprestaties voorspellen. Nabijheid in de leerkracht-leerling relatie heeft geen voorspellende waarde voor de leesprestaties in groep vier en vijf. Er werd verwacht dat nabijheid matig, significant, positief samen zou hangen met leesprestaties van leerlingen. Daarnaast werd verwacht dat conflict sterk negatief en significant samen zou hangen met leesprestaties van leerlingen. In tegenstelling tot de hypothese is een conflictueuze relatie

tussen de leerkracht en leerling een zwakke voorspeller te zijn voor leesprestaties in groep vier en vijf. Dit betekent dat wanneer er veel conflicten zijn tussen de leerkracht en de leerling, de leesprestaties van de leerling kunnen verzwakken. Echter wanneer er longitudinaal werd gekeken naar de voorspeller 'conflict', lijkt er geen effect te worden gevonden. Dit betekent dat een conflictueuze leerkracht-leerling relatie op lange termijn geen effect heeft op de leesprestaties van leerlingen. Nabijheid is ook op korte- en lange termijn geen voorspeller voor leesprestaties.

Dat een conflictueuze relatie tussen de leerkracht en leerling een grotere rol speelt dan een hoge mate van nabijheid werd ook in ander onderzoek gevonden (Baker, 2006; McCormick & O'Connor, 2015). Ook daar werden gestandaardiseerde betrouwbare testen gebruikt die op grote schaal worden afgenomen. Daarnaast werd ook de STRS gebruikt voor het meten van de leerkracht-leerling relatie. Sabol en Pianta (2012) gaven in empirisch onderzoek aan dat de leerkracht-leerling relatie voornamelijk belangrijk is in de vroege basisschoolleeftijd. Deze thesis ondersteunt dat omdat er geen effect wordt gevonden tussen de leerkracht-leerling relatie wanneer er longitudinaal gekeken wordt in groep vier en groep vijf.

Bij de vraag in hoeverre nabijheid en conflict in groep 4, begrijpend lezen in groep 5 voorspelt, na controle voor begrijpend lezen in groep 4, werd verwacht dat gelijktijdige relaties sterker samen zouden hangen dan longitudinale relaties. Deze hypothese kan door deze thesis worden bevestigd. Wat echter opvallend is bij het longitudinale onderzoek is dat leesprestaties in groep vier een sterke voorspeller is voor leesprestaties in groep vijf. Dit betekent dat de leesprestaties uit groep vier in sterke mate voorspellen hoe de leesprestaties van de leerling in groep vijf zullen zijn. Vorige leesprestaties zijn dus belangrijk voor latere leesprestaties. Bij dalende leesprestaties is het dus belangrijk dat er vroeg wordt begonnen met goed leesonderwijs.

Voor de vragen in hoeverre de relatie tussen nabijheid en begrijpend lezen in groep vier en vijf gemodereerd wordt door gender van de leerling, zijn geen specifieke hypothesen opgesteld. Er is geen moderatie-effect gevonden voor gender. Dit betekent dat gender geen rol speelt in op het verband tussen de leerkracht-leerling relatie (nabijheid en conflict) en leesprestaties bij leerlingen in groep vier en vijf.

Verder werd in eerder onderzoek de rol van gender aangehaald als moderator (Roorda et al., 2011; Ly et al., 2012). Dit verband kwam in deze thesis niet naar voren bij noch nabijheid noch conflict. Echter was de steekproef van Ly en anderen (2012) gebaseerd op immigranten families waarbij de steekproef van deze thesis dit niet was. Ook werd in het

onderzoek van Ly en anderen (2012) een ander betrouwbaar instrument gebruikt om de leerkracht-leerling relatie te meten. Roorda en anderen (2012) had een andere onderzoeksopzet. Dit onderzoek was namelijk een meta-analyse waardoor er gebruik is gemaakt van andere onderzoeken. Dit kan een verklaring zijn voor het verschil in uitkomsten.

Na de analyse van eerder onderzoek (McCormick & O'Connor, 2015) en de resultaten uit deze thesis lijkt conflict in de leerkracht-leerling relatie en leesprestaties met elkaar samen te hangen maar lijkt dit geen longitudinaal proces te zijn (Mason et al., 2017). Omdat zoals eerder benoemd eerdere leesprestaties wel op lange termijn een voorspeller impliceert dit, dat er vroeg ingezet moet worden op leesvaardigheid bij leerlingen, zodat de latere schoolsucces positief beïnvloed kan worden (Sparks et al., 2014; Rabiner et al., 2016).

Een sterke kant van dit onderzoek is, is dat er longitudinaal gemeten is. Hierdoor wordt de rol van de leerkracht-leerling relatie duidelijker omdat er gecorrigeerd is voor eerdere leesprestaties. Er kan dus meer gezegd worden over de rol van de leerkracht-leerling relatie op korte en lange termijn. Verder zijn er ook kinderen met leesproblemen meegenomen in de steekproef omdat er veel spreiding te zien is (tabel 1). Daarnaast is er weinig sprake geweest van diversiteit omdat de steekproef in het oosten van Nederland is afgenomen waar relatief weinig diversiteit is in vergelijking van het westen van Nederland.

Bij vervolgonderzoek is het belangrijk dat er gekeken wordt naar een meer gevarieerde steekproef door scholen uit heel Nederland te betrekken in het onderzoek. Daarnaast is het belangrijk om het longitudinale verband van eerdere leesprestatie als voorspeller voor latere leesprestaties verder uit te lichten. Er kan bijvoorbeeld gekeken worden in welke context goede leerprestaties van leerlingen plaats kunnen vinden.

Concluderend is conflict een iets sterkere maar nog steeds relatief zwakke voorspeller is van begrijpend leesprestaties. Nabijheid speelt weinig een rol bij begrijpend leesprestaties. Echter zijn de leesprestaties uit voorgaande jaren erg bepalend voor toekomstige leesprestaties.

Literatuur

- Ainsworth, M.D.S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709–716
- Baker, J. H. (2006). Contributions of teacher–child relationships to positive school adjustment during elementary school. *Journal of School Psychology*, 44(3), 211–229. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2006.02.002>
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol 1. Attachment*. Basic Books.
- Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W. & van der Velden, R. (2013). PIAAC: Kernvaardigheden voor werk en leven. Resultaten van de Nederlandse survey 2012. In www.piaac.nl. PIAAC. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-255256.pdf>
- Chen, J., Zhang, Y., & Hu, J. (2020). Synergistic effects of instruction and affect factors on high- and low-ability disparities in elementary students' reading literacy. *Reading and Writing*, 34(1), 199–230. <https://doi.org/10.1007/s11145-020-10070-0>
- Choi, J. Y., & Dobbs-Oates, J. (2015). Teacher-Child Relationships: Contribution of Teacher and Child Characteristics. *Journal of Research in Childhood Education*, 30(1), 15–28. <https://doi.org/10.1080/02568543.2015.1105331>
- Foorman, B. R., Petscher, Y., & Herrera, S. (2018). Unique and common effects of decoding and language factors in predicting reading comprehension in grades 1–10. *Learning and Individual Differences*, 63, 12–23. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2018.02.011>
- Gillam, R. B., & Johnston, J. R. (1992). Spoken and Written Language Relationships in Language/Learning-Impaired and Normally Achieving School-Age Children. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 35(6), 1303–1315. <https://doi.org/10.1044/jshr.3506.1303>
- Hajovsky, D. B., Mason, B. A. & McCune, L. A. (2017). Teacher-student relationship quality and academic achievement in elementary school: A longitudinal examination of

- gender differences. *Journal of School Psychology*, 63, 119–133.
<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2017.04.001>
- Hollenberg, J. & Veerbeek, G. (2014). *Leerling volgen met vaardigheidsscores*.
Cito. https://www.cito.nl/-/media/files/kennisbank/citolab/cito_vaardigheidsscores.pdf?la=nl-nl
- Jolink, A., Tomesen, M., Hilte, M., Weekers, A., & Engelen, R. (2015). *Wetenschappelijke verantwoording LVS-toetsen begrijpend lezen 3.0 voor groep 4*. CITO.
<https://www.cito.nl/-/media/files/kennisbank/cito-bv/38-cito-lvs-begrijpend-lezen-3-0-gr-4-wet-verantwoording.pdf?la=nl-nl>
- Koomen, H. M., Verschueren, K., Van Schooten, E., Jak, S., & Pianta, R. C. (2012).
Validating the Student-Teacher Relationship Scale: Testing factor structure and measurement invariance across child gender and age in a Dutch sample. *Journal of School Psychology*, 50(2), 215–234. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2011.09.001>
- Lervåg, A., Hulme, C., & Melby-Lervåg, M. (2017). Unpicking the Developmental Relationship Between Oral Language Skills and Reading Comprehension: It's Simple, But Complex. *Child Development*, 89(5), 1821–1838. <https://doi.org/10.1111/cdev.12861>
- Ly, J., Zhou, Q., Chu, K., & Chen, S. (2012). Teacher–child relationship quality and academic achievement of Chinese American children in immigrant families. *Journal of School Psychology*, 50(4), 535–553. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2012.03.003>
- Mason, B. A., Hajovsky, D. B., McCune, L., & Turek, J. J. (2017). Conflict, Closeness, and Academic Skills: A Longitudinal Examination of the Teacher–Student Relationship. *School Psychology Review*, 46(2), 177–189. <https://doi.org/10.17105/spr-2017-0020.v46-2>

- McCormick, M. P., & O'Connor, E. E. (2015). Teacher–child relationship quality and academic achievement in elementary school: Does gender matter? *Journal of Educational Psychology, 107*(2), 502–516. <https://doi.org/10.1037/a0037457>
- Mickelson, R. A. (2003). Gender, Bourdieu, and the Anomaly of Women's Achievement Redux. *Sociology of Education, 76*(4), 373. <https://doi.org/10.2307/1519873>
- O'Connor, E. E. (2010). Teacher–child relationships as dynamic systems. *Journal of School Psychology, 48*(3), 187–218. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2010.01.001>
- Pianta, R. C., & Stuhlman, M. W. (2004). Teacher-Child Relationships and Children's Success in the First Years of School. *School Psychology Review, 33*(3), 444–458. <https://doi.org/10.1080/02796015.2004.12086261>
- Psyridou, M., Tolvanen, A., De Jong, P. J., Lerkkanen, M., Poikkeus, A., & Torppa, M. (2021). Developmental profiles of reading fluency and reading comprehension from grades 1 to 9 and their early identification. *Developmental Psychology, 57*(11), 1840–1854. <https://doi.org/10.1037/dev0000976>
- Rabiner, D. L., Godwin, J., & Dodge, K. A. (2016). Predicting Academic Achievement and Attainment: The Contribution of Early Academic Skills, Attention Difficulties, and Social Competence. *School Psychology Review, 45*(2), 250–267. <https://doi.org/10.17105/spr45-2.250-267>
- Roorda, D. L., Koomen, H. M. Y., Spilt, J. L., & Oort, F. J. (2011). The Influence of Affective Teacher–Student Relationships on Students' School Engagement and Achievement. *Review of Educational Research, 81*(4), 493–529. <https://doi.org/10.3102/0034654311421793>
- Sabol, T. J. & Pianta, R. C. (2012). Recent trends in research on teacher–child relationships. *Attachment & Human Development, 14*(3), 213–231. <https://doi.org/10.1080/14616734.2012.672262>

- Smith, R. G., Snow, P. C., Serry, T., & Hammond, L. (2021). The Role of Background Knowledge in Reading Comprehension: A Critical Review. *Reading Psychology, 42*(3), 214–240. <https://doi.org/10.1080/02702711.2021.1888348>
- Sparks, R., Patton, J. M., & Murdoch, A. R. (2014). Early reading success and its relationship to reading achievement and reading volume: replication of ‘10 years later’. *Reading and Writing, 27*(1), 189–211. <https://doi.org/10.1007/s11145-013-9439-2>
- Tomesen, M., Weekers, A., Hilde, M., Jolink, A., & Engelen, R. (2016). *Wetenschappelijke verantwoording LVS-toetsen begrijpend lezen 3.0 voor groep 5*. CITO. <https://www.cito.nl/-/media/files/kennisbank/cito-bv/30-cito-lvs-begrijpend-lezen-3-0-gr-5-wet-verantwoording.pdf?la=nl-nl>
- Verschueren, K. & Koomen, H. M. (2012). Teacher–child relationships from an attachment perspective. *Attachment & Human Development, 14*(3), 205–211. <https://doi.org/10.1080/14616734.2012.672260>